

۱۵۴۷۸۵۵

پژوهشکده تاریخ اسلام

سیره پژوهی

سلسله نشست‌های علمی گروه سیره معصومین (ع)

پژوهشکده تاریخ اسلام

با هم

جمعی از استادان و گروه سیره معصومین (ع) پژوهشکده تاریخ اسلام

گردآوری و تدوین

محمد فیضی

تهران، ۱۳۹۷

پژوهشکده تاریخ اسلام

سیره پژوهی

سلسله نشست‌های علمی گروه سیره معصومین (ع)

با اتمام

جمعی از استادان و گروه سیره معصومین (ع) پژوهشکده تاریخ اسلام

گردآوری و تدوین: محمد فیضی

ناشر: پژوهشکده تاریخ اسلام

مدیر نشر: خلیل قویدل

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان، ۱۰۰۰

چاپ و صحافی: چاپ تقویم

ردیف انتشار: ۷۵

تومان ۵۵۰۰۰

کلیه حقوق بر این پژوهشکده تاریخ اسلام محفوظ است

خیابان ولیعصر (عج)، خیابان پاسپور خیابان، نگاران، شهرز شرقی، شماره ۹

تلفن: ۳-۸۸۶۷۶۸۶۰ - ۸۸۶۷۶۸۶۰

web: www.ante.ac.ir

سرشناسه:	فیضی، محمد، ۱۳۵۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	سیره پژوهی: (سلسله نشست‌های علمی گروه سیره معصومین (ع) پژوهشکده تاریخ اسلام) / گردآوری و تدوین محمد فیضی. تهران: پژوهشکده تاریخ اسلام، ۱۳۹۷
مشخصات نشر:	۷۱۰ ص.
مشخصات ظاهری:	978-600-7398-47-0
شابک:	فیبا
وضعیت فهرست‌نویسی:	کتابنامه.
یادداشت:	سلسله نشست‌های علمی گروه سیره معصومین (ع)
عنوان دیگر:	پژوهشکده تاریخ اسلام.
موضوع:	سرگذشت‌نامه‌نویسی قدیسان اسلامی
موضوع:	Islamic hagiography
موضوع:	اسلام — سرگذشت‌نامه
موضوع:	Islam -- Biography
موضوع:	سنت نبوی — نقد و تفسیر
موضوع:	Wonts of the Prophet -- Criticism, interpretation, etc*
موضوع:	چهارده معصوم — سرگذشت‌نامه — تاریخ و نقد
رده‌بندی کنگره:	۱۳۹۶ ف۹/۲۷۸ BP
رده‌بندی دیویی:	۲۹۷/۹۲
شماره کتابشناسی ملی:	۳۹۲۱۲۹۰

سخن اول

تاریخ هر امت و جامعه‌ای بین‌گذر از مذهب و تمدن آن است. به همین دلیل، علم تاریخ در میان علوم، جایگاهی ویژه یافته است. جامعه اسلامی به عنوان یک امت جهانی، دارای چهارده قرن سابقه تاریخی با ابعاد و عناصری روشن بدون ابهام است. اهمیت این پیشینه تاریخی و ابعاد گوناگون آن، مانند فرهنگ، تمدن، علوم، اخلاق، فلسفه و هنر و نقش بی‌بدیل آن در تمدن جهان معاصر، تلاش گسترده دانشگاه‌ها و دانشمندان غربی را از راه تحقیق و مطالعه این تاریخ عظیم برانگیخته است؛ تا بدان پایه که معتبرترین منابع و اطالعات پژوهشی در حوزه‌های گوناگون تاریخ اسلام را در مراکز علمی غرب می‌توان سراغ گرفت.

به‌رغم توجه ویژه پژوهشگاه‌های دنیای غرب به اسلام، نیست ناتوانی ذاتی آنها از شناخت اسلام ناب و حقیقی - به دلیل عدم دسترسی مستقیم و به دور از تدریف، منافع اصیل و لاجرم اطلاع محدود پژوهشگران از زمینه‌ها و پسرزمینه‌های یک تحقیق علمی جامع، آغاز حرکتی اساسی و همه‌جانبه از سوی دانشمندان اسلامی به منظور تصحیح و تکمیل تلاش‌های گذشته ضروری است. اگر این حرکت، گسترده، غنی و متکی بر پیشرفته‌ترین روش‌های پژوهشی آغاز شود، بی‌شک تغییرات بنیادی در مسیر این گونه مطالعات در پژوهشگاه‌های مهم دنیا در زمینه تاریخ اسلام و مسائل مختلف آن دور از دسترس نخواهد بود.

هدف اساسی از تأسیس پژوهشکده تاریخ اسلام - که هم اکنون در آغاز راه است - گام زدن در راه تحقق این آرمان می‌باشد. این پژوهشکده با همت و پیگیری استادان ارزشمند تاریخ اسلام و

رشته‌های پیوسته به آن، آغاز به کار کرده و برای نیل به اهداف مقدس خود، آماده همکاری با همه کسانی است که به این اهداف ایمان دارند. از این رو، پاسخگویی به هزاران پرسش را که در خلال مطالعه ۱۴ قرن تاریخ اسلام مورد توجه خواننده و به خصوص پژوهشگران قرار می‌گیرد، و جهة همت خود قرار داده است. تحقق این مهم با روش‌های گوناگون دنبال می‌شود، که نشر آثار پژوهشی استادان و کارشناسان - به صورت تألیف و یا ترجمه - مانند اثر حاضر، از جمله آنهاست. البته برنامه‌هایی همچون تشکیل کارگاه‌های تخصصی، نشست‌های علمی تخصصی و حمایت از پروژه‌های پژوهشی مورد نیاز، نیز برای تحقق هدف یاد شده در حال پیگیری و اجراست که ضرورت دارد. کیفیت و کمیت آنها افزایش یابد.

این مرکز هم‌اکنون با شش گروه علمی و زیر نظر شورای علمی فعالیت می‌کند، که ان شاء الله به زودی تعداد آنها به دو برابر افزایش خواهد یافت. از جمله اقدامات کم‌سابقه پژوهشکده، تأسیس دانشنامه جغرافیای تاریخی جهان اسلام است که بزودی اولین مجلد آن عرضه خواهد شد. این دانشنامه با ریاست یکم از استادان در هفت گروه علمی مشغول فعالیت است و هزاران مدخل را - تاکنون - همراه با منابع اصلی آن در پایگاه اینترنتی عرضه کرده است تا دسترسی محققان به منابع را آسان کند.

پژوهشکده تاریخ اسلام به وسیله پایگاه استنادی - به همراه پژوهشگران و علاقه‌مندان به مطالعه در سراسر جهان پیوند برقرار می‌کند. این پایگاه علاوه بر انعکاس همه فعالیت‌های این مرکز علمی، بازتاب‌دهنده فعالیت‌های علمی انجام شده توسط مراکز دانشگاهی دیگر در این رشته است. با فعال شدن پایگاه مزبور، دسترسی پژوهندگان به مرکزی جامع علمی - به همراه آن، که انعکاس‌دهنده همه آثار موجود در زمینه تاریخ اسلام باشد، میسر خواهد شد.

علاوه بر آن، هم‌اکنون کتابخانه تخصصی (حقیقی و مجازی) دانشگاه و به تدریج فعال‌تر خواهد شد. از خوانندگان بزرگ، برای این تلاش و همه تلاشگران در راه حق و حقیقت، آرزوی موفقیت می‌کنم.

سیدهادی خامنه‌ای

رئیس پژوهشکده تاریخ اسلام

فهرست مطالب

۱۳	مقدمه مدیر محترم گروه سیره معصومین (ص)
۱۵	مقدمه معاونت محترم پژوهش پژوهشگاه تاریخ اسلام
۱۷	بخش اول: مبانی و اصول سیره پژوهش
۱۹	بایسته‌های سیره‌پژوهی
۱۹	اصول سیره‌نگاری
	محمد رضا جباری
۲۲	پرسش و پاسخ
۲۴	بایسته‌های سیره‌پژوهی
	نعمت‌الله صفری فروشانی
۳۲	تأثیر مناسبات قبیله‌ای در گروه‌بندی‌های مذهبی عصر پیامبر
	مهران اسماعیلی
۳۷	سخن پایانی
	صادق آیینموند
۳۹	- روش‌شناسی در نگارش سیره

داوود فیروزی

- ۴۱ آیا سیره با سنت متفاوت است؟
- ۴۲ آیا می‌توانیم تلاوم ترک یک عمل را سیره در نظر بگیریم؟
- ۴۳ پرسش و پاسخ

- ۵۹ - اصول و قواعد فهم سیره پیامبر (ص) و ائمه معصومین (ع)

مهدی میرزی

- ۷۲ پرسش و پاسخ
- ۸۵ - نقش تاریخی نگین در فهم مبانی دینی
- محمدعلی مهدوی
- ۹۹ پرسش و پاسخ

- ۱۰۹ - جایگاه هرمنوتیک در تفسیر و فهم متون دینی
- سید محمدعلی ایازی

- ۱۱۰ مقدمه
- ۱۱۵ دغدغه‌های سو.فهم
- ۱۱۶ ۱. اهمیت پیش فرض‌ها
- ۱۱۹ ۲. مبانی تفسیری
- ۱۲۳ ۳. فاصله تاریخی
- ۱۲۵ جهت صدور کلام
- ۱۲۶ نقش قدرت در فهم نصوص
- ۱۳۱ جمع بندی
- ۱۳۱ پرسش و پاسخ

- ۱۴۱ - نقش نگرش تاریخی در قرانت دینی

محمدعلی سلطانی

- پرسش و پاسخ ۱۵۳
- مبانی و روش‌شناسی سیره‌پژوهی ۱۶۳
- هاشم آقاجری
- پرسش و پاسخ ۱۸۶
- چالش‌ها: سیره‌نگاری شیعی، مطالعه موردی: اعلام‌الوری باعلام‌الهدی ۲۰۵
- سید حسن موسوی
- پرسش و پاسخ ۲۱۱
- بینش و روش در تاریخ‌نویسی شیعی ۲۲۳
- علی بیات
- پرسش و پاسخ ۲۳۵
- سیره‌نویسان و مفسران؛ پیوندها و تعاملات ۲۴۷
- غلامحسین زرگری‌نژاد
- پرسش و پاسخ ۲۵۳
- چهار پارادایم مختلف در تاریخ‌تفسیر شیعه ۲۶۵
- مرتضی کریمی‌نیا
- پرسش و پاسخ ۲۸۰
- سیره‌نگاری ائمه (ع) از دو منظر منابع شیعی و سنی ۲۹۹
- منصور داداش‌نژاد
- پرسش و پاسخ ۳۰۵
- بخش دوم سخنرانی ۳۱۲

- ۳۱۷ پرسش و پاسخ
- ۳۲۲ بخش دوم: سیره در آینه تاریخ
- ۳۲۵ - مستشرقان و سیره نبوی
- محسن الویری
- ۳۲۴ پرسش و پاسخ
- ۳۳۱ - درآمدگرهای سیره نبوی در قرآن کریم (۱)
- عبدالمجید معادیخواه
- ۳۳۸ پرسش و پاسخ
- ۳۵۹ - درآمدگونه‌ای بر سیره نبوی در قرآن کریم (۱)
- عبدالمجید معادیخواه
- ۳۷۴ پرسش و پاسخ
- ۳۸۳ - بررسی تاریخی و کلامی واقعه بنی قریظه
- سید محمد علی ایازی
- ۳۸۳ مقدمه
- ۳۸۴ پیشینه بررسی موضوع
- ۳۸۵ قبیله بنی قریظه
- ۳۸۵ تبیین شأن نزول
- ۳۹۰ تعداد مقتولین بنی قریظه
- ۳۹۳ تفسیر کلمات
- ۳۹۸ شبهات و اشکالات داستان
- ۳۹۷ پاسخ به شبهات

۴۰۲	جمع بندی و نتیجه گیری
۴۰۴	پرسش و پاسخ
۴۱۹	- اندیشه سیاسی و حکومتی امام علی (ع) (۱)
	مصطفی دلشاد تهرانی
۴۳۹	پرسش و پاسخ
۴۴۷	- اندیشه سیاسی و حکومتی امام علی (ع) (۲)
	مصطفی دلشاد تهرانی
۴۶۷	پرسش و پاسخ
۴۷۹	- حقوق مخالفان در حکومت امام علی (ع)
	کاظم قاضی زاده
۴۹۰	پرسش و پاسخ
۴۹۷	- عاشورا پژوهی
	محمدرضا هدایت پناه
۵۰۵	پرسش و پاسخ
۵۲۱	- هدف شناسی امام حسین (ع) (۱)
	محمد اسفندیاری
۵۳۳	پرسش و پاسخ
۵۴۳	- هدف شناسی امام حسین (ع) (۲)
	محمد اسفندیاری
۵۵۱	پرسش و پاسخ

- ۵۷۱ هدف‌شناسی امام حسین (ع) (۳)
محمد اسفندیاری
- ۵۸۰ پرسش و پاسخ
پرسش و پاسخ
- ۵۹۷ بررسی و ماهیت قیام‌های پس از عاشورا (۱): قیام حره
علیمحمد ولوی
- ۶۰۷ پرسش و پاسخ
پرسش و پاسخ
- ۶۲۵ بررسی و ماهیت قیام‌های پس از عاشورا (۲): قیام توکبین
غلامرضا نریقیان
- ۶۳۷ پرسش و پاسخ
پرسش و پاسخ
- ۶۵۳ بررسی و ماهیت قیام‌های پس از عاشورا (۳): قیام مختار ثقفی
حجت‌الله جودکی
- ۶۵۸ پرسش و پاسخ
پرسش و پاسخ
- ۶۷۹ گفت‌وگوهای سیاسی-اجتماعی امام سجاد (ع) از منظر صحیفه سجادیه
عبدالله ناصری طاهری
- ۶۸۷ پرسش و پاسخ
پرسش و پاسخ
- ۷۰۱ تشیع در میان اصحاب پیامبر
محمدحسن محرمی
- ۷۰۵ پرسش و پاسخ
پرسش و پاسخ

مقدمه مدیر محترم گروه سیره معصومین (ص)

در ادیان آسمانی، به شهادت قرآن، مأموریت پیامبری از مسئولیت امامت ممتاز شمرده شده است و برای نمونه، حضرت ابراهیم علیه السلام پس از مأموریت رسالت، مسئولیت امامت را نیز عهده دار می‌شود. پیامبر، همان گونه که از نام‌اش پیداست پیام الهی را به بشر می‌رساند و آنگاه که مقام امامت را دار می‌شود می‌باید جامعه را به سمت و سوی دعوت الهی، هدایت کند و خود، الگو نمونه‌ای از آن باشد. وجود الگو از آن نظر ضروری است که جامعه نمونه‌های کامل دعوت الهی را به‌تأسیس و بتواند به دنبال آنها برای رسیدن به مقصد معلوم حرکت کند.

اسلام و سایر ادیان الهی، پیامبران اولوالعزم را دارنده هر دو جایگاه می‌دانند. زندگی پیامبر اسلام (ص) به همین دلیل، با ابعاد گوناگون‌اش، همچون تابلویی در برابر دیده‌گان جهانیان قرار می‌گیرد و پیشوایان مورد تأیید پیامبر (ص) نیز «گوهایی مجسم برای مردمان جهان می‌باشند».

با این مقدمات، می‌توان به اهمیت و حساسیت موضوع «سیره» پرداخت. اما اینکه سیره عبارت است از گفتار و عمل پیشوایان یا فقط به رفتارهای آنان اطلاق می‌شود خود بحثی است که در مجموعه حاضر، پاسخ آن را می‌توان یافت. ولی آنچه به نظر مهم‌تر می‌رسد، تشخیص مهم‌ترین بخش‌ها (گفتاری یا رفتاری) در زندگی پیشوایان می‌باشد، بخش‌هایی که در دنیای امروز بیش از همه، مورد نیاز و استناد است. ممکن است کسانی که تحت تأثیر مباحث حقوق اساسی جوامع هستند، مطالعه این بخش را در زندگی امامان، مهم‌تر و فوری‌تر بدانند و کسانی دیگر که به حقوق زنان اهمیت بیشتری می‌دهند جایگاه زنان را در زندگی عمومی پیشوایان، زیر ذره‌بین قرار دهند یا عده‌ای که عدالت و تساوی حقوق را مبدأ

همه اصلاحات می‌دانند این قسمت را در زندگی امامان جستجو و مطالعه کنند و ... واقعیت این است که برای تربیت انسان و تشکیل یک جامعه انسانی، باید همه ابعاد اخلاقی و صفات برجسته و ممتاز الگوها مورد ملاحظه قرار گیرد و از آنجا که پیشوایان، الگوی یک انسان کامل هستند، از همه این ابعاد باید مورد مطالعه قرار گیرند. تا آنجا که اطلاع داریم علی‌رغم مطالعات بسیار در این زمینه، پژوهش‌ها بیشتر میل به سمت ابعاد ساده و سطحی زندگی امامان داشته است تا ابعاد پیچیده و قابل تحلیل و همین نقیصه، مسئله‌ای است که باید در مطالعات آینده به حل نسبی نزدیک شود.

در این مجریه، با طرح بحث‌های مختلف، زمینه‌های آشنایی با موضوع اصلی یعنی سیره فراهم شد. است. در گذشته، سیره‌نگاران بسیاری، حاصل مطالعات خود را در دسترس جویندگان قرار داده‌اند. البته همه آنان جوینده را به هدف اصلی رسانده‌اند و چهره پیشوایان را آنگونه که خداوند خدای تعالی ترسیم کرده‌اند.

پژوهشکده تاریخ اسلام با تکیه بر مطالعات و پژوهش‌های گذشته، زمینه پژوهش‌های عمیق‌تر و بایسته‌تر را فراهم آورد و در حد امکان، کمبودها را برطرف و زوایای ناشناخته زندگی پیشوایان را شناسایی نماید تا به فرموده قرآن که «انا ارسلناک كافة للناس» بتوان الگوهایمان را به همه جهانبینان معرفی کرد. بمنّه و کرمه.

سید هادی خامنه‌ای